

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

SITE 'AVENDORENSTRAAT'

RAPPORT

7

Intergemeentelijke
Archeologische Dienst

PORTIVA

Tom Debruyne

INHOUDSTAFEL

1. Projectadministratie	03
Korte historiek	
Locatie	
Actoren	
Uitvoeringstermijn	
2. Motivatie archeologisch onderzoek	07
Aard en omvang bedreiging	
Doelstellingen	
3. Eerder onderzoek	08
Quickscan	
Veldonderzoek	
4. Opgraving	12
Onderzoeksstrategie	
Grondsporen en vondsten	
5. Conclusie	16
6. Literatuur- en documentatielijst	17
Bibliografische referenties	
Digitale datasets	

1.1 Korte historiek

Vlak na aflevering van het archeologisch advies naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag, nam de intergemeentelijk archeoloog telefonisch contact op met de bouwheer en architect. Dit gebeurde vóór de officiële toekenning van de stedenbouwkundige vergunning.

Tijdens dit gesprek verwoordde PORTIVA duidelijk de krachtlijnen van het voorwaardelijk gunstig advies. De archeologische dienst wees hen ook nadrukkelijk op het financieringsplan, de procedure en goedkeuringstermijn van de vergunningsaanvraag voor opgraving bij het agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed in Brussel.

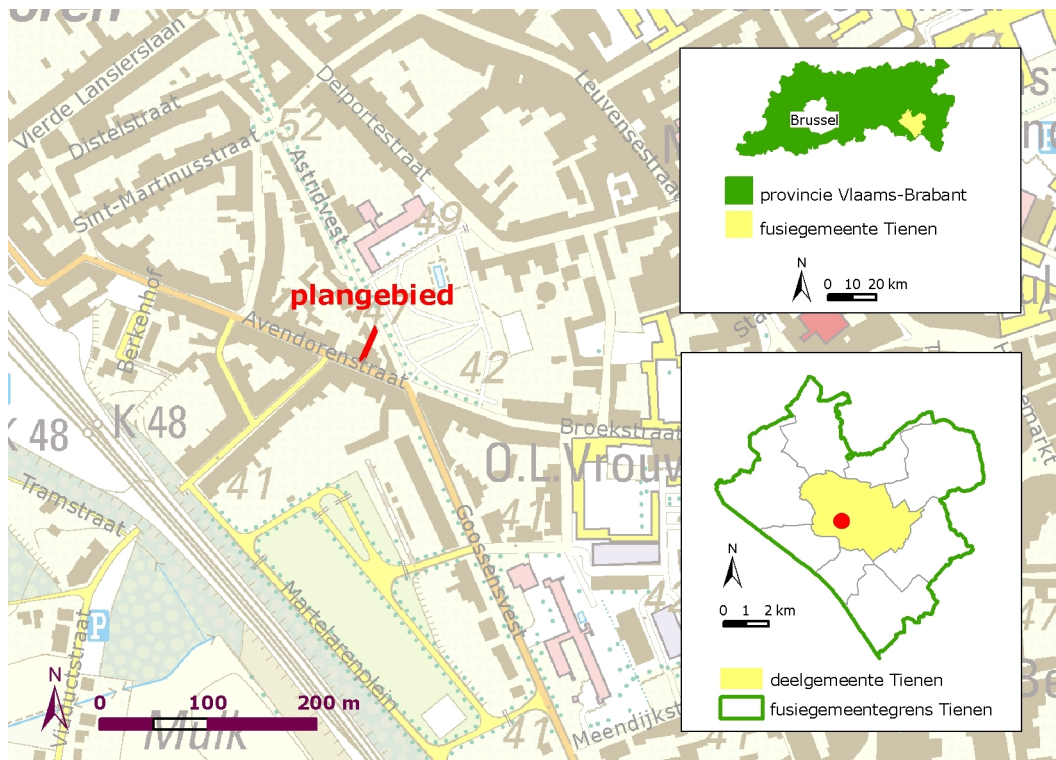
Verder vroeg PORTIVA aan de bouwheren en architect om de aannemer/kraanman hierover in te lichten alsook van de bijzondere voorwaarden die aan de opgravingsvergunning gekoppeld zijn.

Op die manier waren deze partijen in een zo vroeg mogelijk stadium op de hoogte van de plicht tot en de voordelen van integratie van archeologie in de werfplanning.

1.2 Locatie

Topografie

Provincie : Vlaams-Brabant
Fusiegemeente : Tienen
Deelgemeente : Tienen
Adres : Avendorenstraat 9
Toponiem : Avendoren
GCS Lambert 1972 : centrum-X-coördinaat 189.687,22m
centrum-Y-coördinaat 166.406,78m

Figuur 1 : uitsnede van topografische kaart 1991-2005 en wegenkaart 2008

Kadastrale gegevens

Afdeling : 2
Sectie : F
Percelen : 131 W
Kaartblad : 4

Figuur 2 : uitsnede van kadastrale kaart 2008 en wegenkaart 2008

1.3 Actoren

Opdrachtgever

Bouwheren : Lempens – Peeters, Duinberglaan 98, 3001 Heverlee

Uitvoerder

Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA,

Erfgoedsite, Grote Markt 3-6, 3300 Tienen

vertegenwoordigd door Tom Debruyne

Administratief toezicht

Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed,

Koning Albert II-laan 19 bus 3, 1210 Brussel & Waaistraat 1 bus 3, 3000 Leuven

Vergunning 2008/073

1.4 Uitvoeringstermijn

Veldwerk

Voorbereiding : 3 dagen, vanaf 20 december 2007

Opgraving : halve dag, 21 mei 2008

Terreinherstel : niet vereist, zoals afgesproken met bouwheren en architect ;
reden = start van grondwerken van bouwproject onmiddellijk aansluitend
op einde archeologisch onderzoek

Dataverwerking

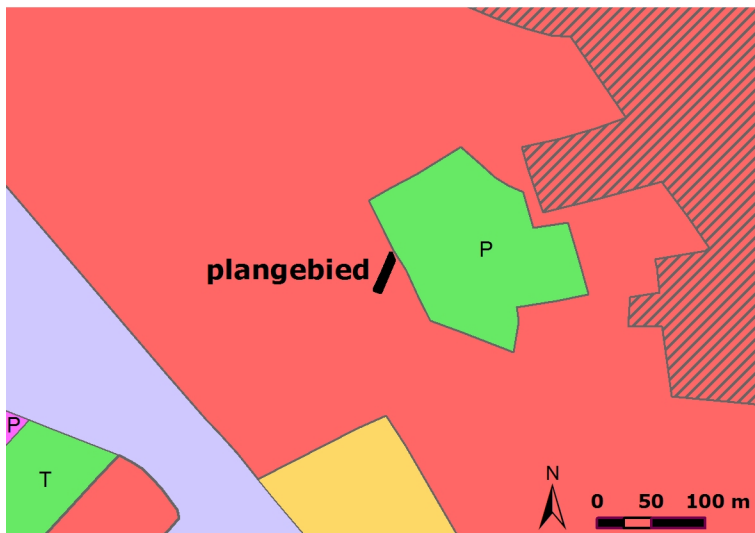
(Context)analyse en interpretatie : halve dag, 21 mei 2008

Basisrapportage : 1 dag

2. MOTIVATIE ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

2.1 Aard en omvang bedreiging

De stedenbouwkundige bestemming van het perceel zoals die op het gewestplan in gebieden zijn gegroepeerd, vormt een gevaar voor de bewaring van het bodemarchief. Op het gewestplan van 2002 staat deze zone met rood ingekleurd als woongebied (=hoofdcode 100).

Figuur 3 : uitsnede van gewestplan 1999 met aanduiding van plangebied in zwart

Een deel van de perceelsoppervlakte is planmatig bestemd voor woningbouw, waarbij de aanbouw en carport tot ca. 0,9m en de diverse nutsleidingen tot ca. 0,7m onder het huidige maaiveld zullen reiken. Het maaiveld buiten de woonstructuur en nutsvoorzieningen blijft gevrijwaard van bodemingrepen.

Alhoewel wenselijk zijn archeologiesparende bouwmaatregelen, zoals het verschuiven van de woonlocatie naar een archeologievrije zone, in deze vergunningsfase geen optie (meer). Dit vanwege de strenge stedenbouwkundige voorschriften.

De realisatie van dit bouwplan zou kunnen leiden tot beschadiging of vernieling van mogelijk aanwezige archeologische sporen en vondsten.

2.2 Doelstellingen

Zoals geformuleerd in de vergunningsaanvraag voor kleinschalige opgraving had het inventariserend veldonderzoek tot doel het ongekend en indicaties voor archeologisch erfgoed gekend te maken in de vergunningsfase van het bouwproject.

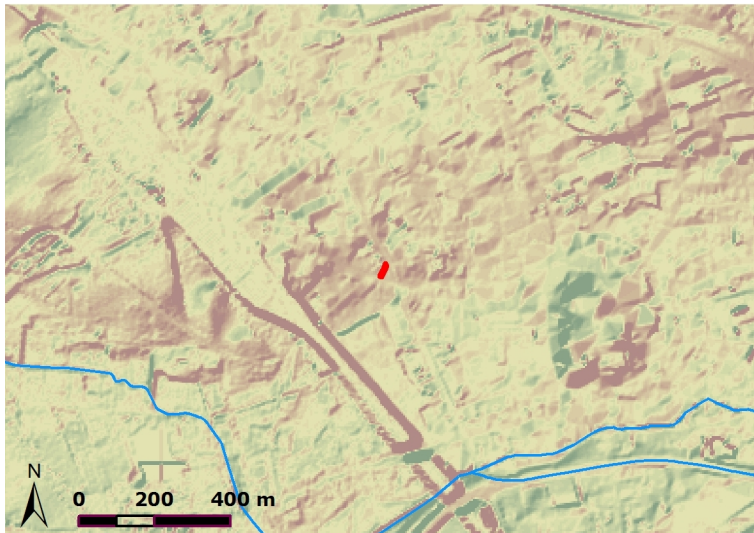
3. EERDER ONDERZOEK

3.1 Quickscan

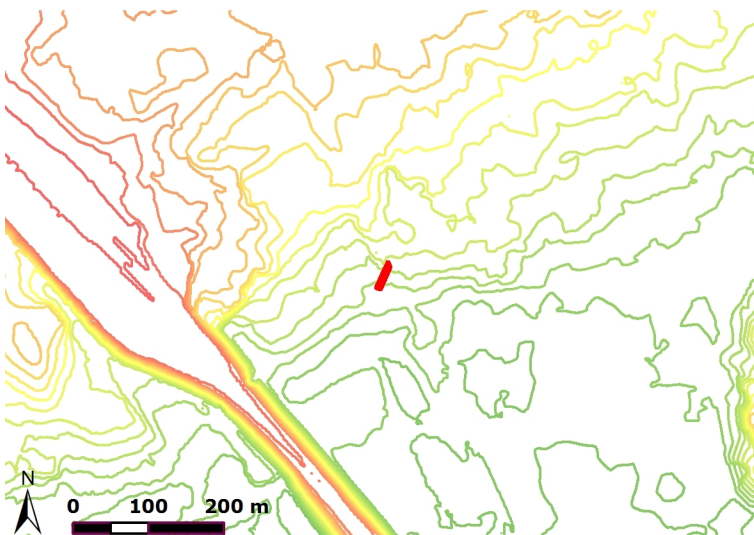
Landschap & topografie

De geplande bouw situeert zich in het heuvelachtige, Pleistocene lösslandschap met vruchtbare leemgronden. Hierdoor staan landbouw en veelteelt centraal in Zuid-Hageland.

Het gebied ligt met zijn 45 tot 46m hoogte op een zuidwest-noordoost georiënteerde, langgerekte heuvelrug.

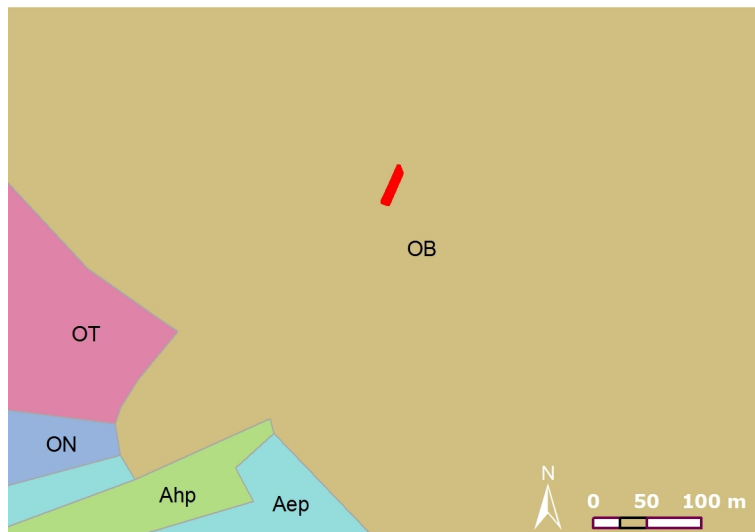
Figuur 4 : uitsnede van hoogtemodel 2004 met aanduiding van plangebied in rood

Figuur 5 : uitsnede van hoogtelijnenkaart 2004 met aanduiding van plangebied in rood

Pedologie

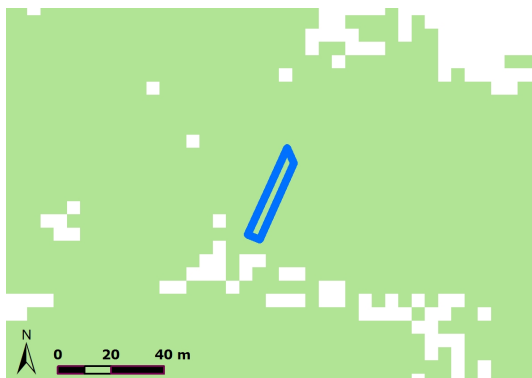
De locatie van het plangebied binnen een stedelijke woonkern heeft ervoor gezorgd dat de karteerders hier geen grondboringen hebben uitgevoerd.

Figuur 6 : uitsnede van bodemkaart 2001 met aanduiding van plangebied in rood

Een korte beschrijving beperkt zich tot een groepering onder kunstmatige gronden, serie OB : bebouwde zone.

Geomorfologie

Figuur 7 : uitsnede van erosiegevoelige gebieden - watertoetskaart 2006 met aanduiding van plangebied in blauw

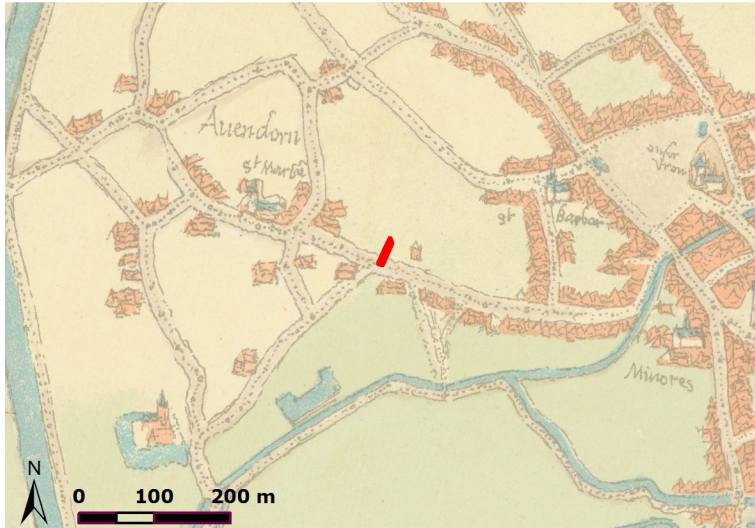
Over het ganse perceel : erosiegevoelig (>10ton/ha/jaar).

Dat getal geeft een hypothetische bodemerosiewaarde dat de K.U.Leuven louter als grenswaarde gebruikt om de erosiegevoelige gebieden te kunnen afbakenen.

Volgens de potentiële bodemerosiekaart is over het ganse perceel geen informatie beschikbaar over de totale potentiële bodemerosie (som van bewerkings- en watererosie)

Grondgebruik

Hoewel het plangebied binnen de 3de omwalling uit de 14de-15de eeuw ligt, tonen zowel de Stedenatlas van Deventer als de Ferrariskaart na georeferentie geen gebouwen binnen het plangebied. Op beide historische kaarten is deze onderzoekszone gesymboliseerd als (open) akkerland.

Figuur 8 : uitsnede van Deventerkaart 1560 met aanduiding van plangebied in rood

Figuur 9 : uitsnede van Ferrariskaart 1771-1777 met aanduiding van plangebied in rood

Figuur 10 : uitsnede van orthofoto 2007 en CAI (gele polygoenen met locatienummer)

Binnen of onmiddellijk grenzend aan het plangebied zijn geen archeologische sites of indicaties hiervoor bekend.

Uit de nabije omgeving zijn diverse archeologische onderzoekslocaties en potentiële archeologische sites geregistreerd. Een kort overzicht, chronologisch gerangschikt :

- Midden-Romeinse tumuli van Avendoren (toevalsvondst en opgraving), CAI locatie 3613
- Romeins vlakgraf (toevalsvondst), CAI locatie 3614
- Midden-Romeinse vlakgraven (toevalsvondst), CAI locatie 3620
- Periferie Gallo-Romeinse vicus (opgraving), CAI locatie 143
- Romeins aardewerk (toevalsvondst), CAI locatie 3616
- Middeleeuwse Sint-Martinuskerk (cartografie), CAI locatie 3627
- Laat-Middeleeuwse O.LV. ten Poelkerk (cartografie), CAI locatie 2456
- Laat-Middeleeuwse watermolen, CAI locatie 3712
- Augustijnenklooster uit Nieuwe Tijd (cartografie), CAI locatie 20109
- Vredegerecht uit Nieuwe Tijd (toevalsvondst), CAI locatie 150764

3.2 Veldonderzoek

Op het moment van de aanvraag voor een vergunning tot het uitvoeren van een archeologische opgraving, heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst geen weet van vroegere terreinverkenningen in of grenzend aan het plangebied. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat dergelijke activiteiten nooit hebben plaatsgevonden of dat (privé-)rapporten/nota's niet gepubliceerd of ontoegankelijk zijn.

4. OPGRAVING

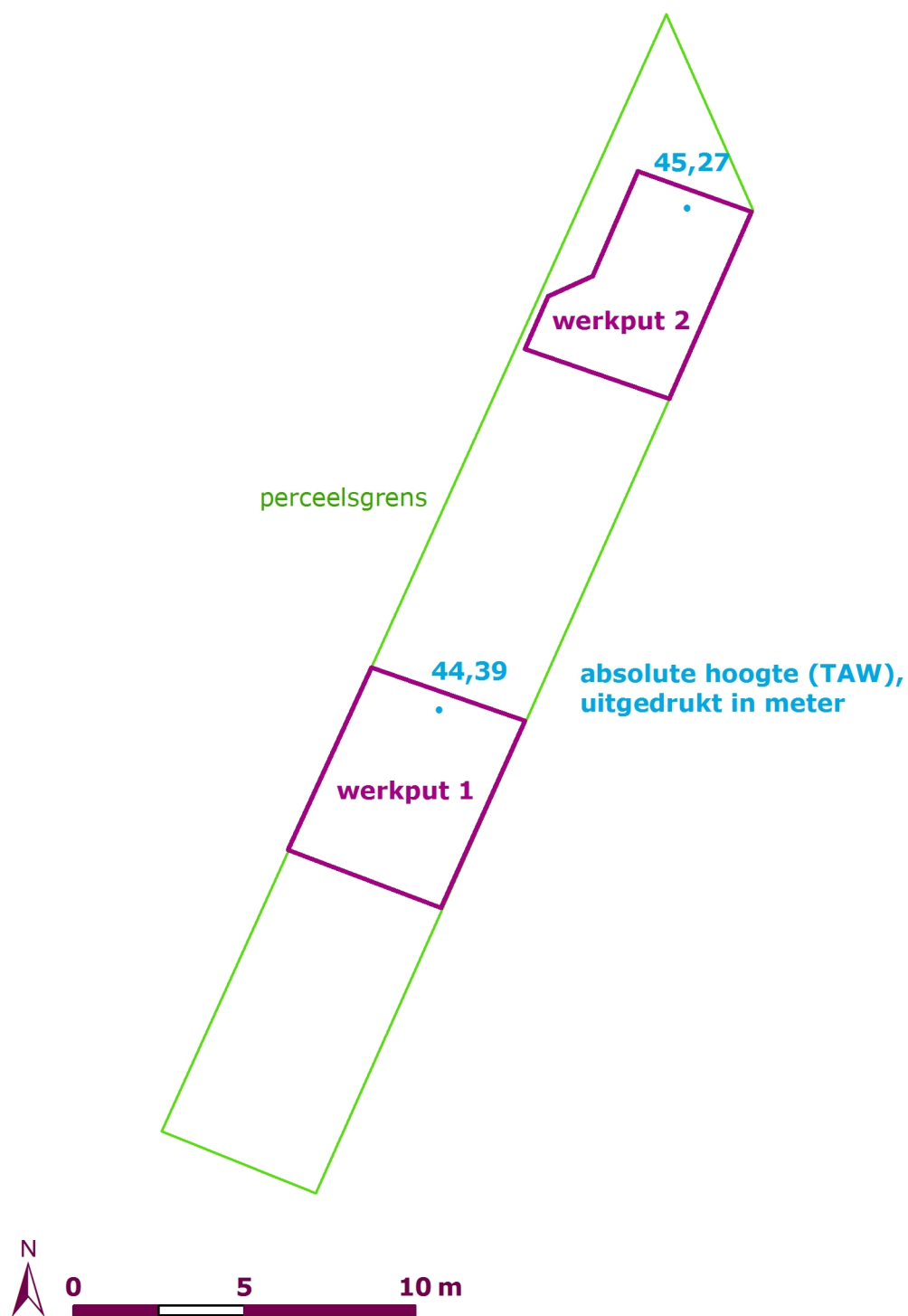
4.1 Onderzoeksstrategie

Specifieke onderzoeksvragen waren :

1. Zijn er grondsporen aanwezig?
2. Hebben de bodemsporen een natuurlijke of antropogene oorsprong en/of vulling?
3. Maken de archeologische bodemsporen deel uit van een grotere structuur?
4. Welke vondstcategorieën zijn er teruggevonden?
5. Wat is de datering van het vondstmateriaal?
6. Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
7. Welke invloed had het fysisch milieu op de bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed?
8. Is de aanwezigheid van natuurlijke bodemsporen belangrijk voor de archeologische interpretatie?
9. Wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale bewoningsgeschiedenis?
10. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij eventueel archeologisch veldonderzoek op naburige percelen?

4.2 Grondsporen & vondsten

Archeologisch opvolging van de graafwerken in de bouwzone van het perceel, bracht geen waardevolle archeologische monumenten aan het licht.

Figuur 11 : algemeen grondplan

Enkel zeven homogene, licht- tot donkergrijze verkleuringen, vermengd met wat baksteenfragmenten, mortelgruis en een paar glasscherven uit de 19de-20ste eeuw.

Deze puin- en nivelleringslagen zijn afkomstig van (sub)recente woningbouw.

Figuur 12 : detailzicht op noordelijk profiel van werkput 1

Figuur 13 : detailzicht op noordelijk profiel van werkput 2 (garage)

Enkel zes homogene, licht- tot donkergrijze verkleuringen, vermengd met (een dichte concentratie aan) baksteenfragmenten, mortelgruis, een paar stukken rolkeien en halverwege het profiel een dunne asfaltlaag.

Deze puin- en nivelleringslagen zijn afkomstig van (sub)recente woning- en wegenbouw.

5. CONCLUSIE

Na het laagsgewijs machinaal afgraven tot op de gewenste diepte en dit onder begeleiding van een archeoloog, bleek het plangebied diep verstoord te zijn door (sub)recente bouw-, afbraak- en wegeniswerken.

Met deze archeologische opgraving kwam de bouwheer tegemoet aan de bijzondere voorwaarden zoals die in de stedenbouwkundige vergunning staan vermeld. Aangezien het bouwdossier volledig in handen lag van de stad Tienen, heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA het terrein volledig vrijgegeven.

6.1 Bibliografische referenties

In alfabetische volgorde

- AERTS K. 2004 : Erosie- en colluviatiegeschiedenis van de archeologische site van Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.
- AMERYCKX J.B., VERHEYE W. & VERMEIRE R. 1995 : Bodemkunde. Bodemvorming, bodemeigenschappen, de bodems van België, bodembehoud en -degradatie, bodembeleid en bodempolitiek, Gent.
- BAEYENS L. & DUDAL R. 1958 : Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Tienen 104 E, Brussel.
- BEEKMAN F. et al. 2002 : Werken met Zeeuwse kaarten. Handleiding bij het gebruik van oude topografische kaarten, Utrecht.
- CARDYN F. 1969: De Romeinse topografie van het kanton Tienen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Letteren, 69-76.
- DEEBEN J.H.C. 2008 : De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 155, Amsterdam.
- DE WIT G. & SLOOS A. 2008 : De interpretatie van archeologische waarnemingen in Archis. Een concept voor een nieuwe set complextypen, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 165, Amsterdam.
- GOORIS J. 1936: Oudheidkundige Vondst te Tienen, in VAN OVERSTRAETEN J. (ed.) Toerisme, XV, 15-18.
- GOOSSENS D. 1984 : Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België, Enschede.
- GROENEWOUDT B.J. 1994: Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen. Een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden, Nederlandse Archeologische Rapporten, 17, Amersfoort.
- GYSELS H. et al. 1993 : De landschappen van Vlaanderen en Zuidelijk Nederland. Een landschapsecologische studie, Onderzoekscentrum voor landschapsecologie en milieuplanning Universiteit Gent, 19, Leuven-Apeldoorn.
- HEUNKS E. 1995 : Bedreigingen van het bodemarchief door landbouwkundige bodemtechnische ingrepen. Een oriëntatie, RAAP-rapport 100, Amsterdam.
- ISARIN R. 2007 : Archeologiesparend bouwen. Waar archeologen en bouwers elkaar ontmoeten, Amsterdam.
- LOUWAGIE G., NOENS G. & DEVOS Y. 2005 : Onderzoek van het bodemmilieu in functie van het fysisch-chemisch kwantificeren van de effecten van grondgebruik en beheer op archeologische bodemsporen in Vlaanderen. Eindrapport.
- MERTENS J. 1972: Tienen, een Gallo-Romeinse nederzetting, Acta Archaeologica Lovaniensia, 5, Leuven, 120 en 157.

- NICLAES M. 1988: De begraafplaatsen uit de Romeinse tijd in Vlaams-Brabant, Band 2. Catalogus, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Letteren, 189-194.
- PROVOOST A. 1981: Tienen. Site Astridvest, in PROVOOST A. (ed.), Blik op het bodemarchief van Oost-Brabant, Leuven, 67.
- SCHIFFER M.B. 1987 : Formation Processes of the Archaeological Record.
- STOEPKER H. 1988 : Het nut van historische kaarten voor de archeologie, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Overdrukken nr. 310.
- VAN DOORSELAER A. 1964: Repertorium van de begraafplaatsen uit de Romeinse tijd in Noord-Gallië, I. België, Brussel, 34-35.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000 : Éénduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000), Gent.
- VERMEULEN F. & ANTROP M. 2001 : Ancient Lines in the Landscape. A Geo-Archaeological Study of Protohistoric and Roman Roads and Field Systems in Northwestern Gaul, Bulletin Antieke Beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology, Supplement 7, Leuven-Virginia.
- VORMEZEELE J. 1999 : Reliëfreconstructies op archeologische sites: een case-studie te Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.
- WALDUS W.B. & VAN DER VELDE H.M. 2006 : Archeologie in vogelvlucht. Toepassingsmogelijkheden van het AHN in de archeologie, Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 6, Amsterdam.

6.2 Digitale datasets

Rastergegevens

Topografische kaart 1/10.000, raster, kleur, NGI, opname 1991-2005 (GIS-Vlaanderen)

Topografische kaart 1/50.000, raster, kleur, opname 2000 (NGI)

Middenschalige orthofoto's, kleur, VLM/OC & Provincie Vlaams-Brabant, opname 2007 (GIS-Vlaanderen)

Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, MVG-LIN-AMINAL-afdeling Water en MVG-LIN-AWZ-afdeling Waterbouwkundig Laboratorium en Hydrologisch onderzoek (GIS-Vlaanderen), ESRI 2004

Vectorgegevens

NavStreets (native) Vector, 2008 (AGIV-product)

Vlaamse Hydrografische Atlas – Waterlopen, toestand mei 2008 (AGIV-product)

Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie, CadMap Municipality 2008

Bodemkaart van Vlaanderen, IWT, uitgave 2001 (GIS-Vlaanderen)

Watertoetskaart : erosiegevoelige gebieden, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Watertoetskaart : infiltratiegevoelige bodems, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Gewestplan 1/10.000 MVG-LIN-AROHM-Ruimtelijke Planning, toestand november 1999 (GIS-Vlaanderen)